

творчого потенціалу. Теоретична думка сьогодення, характеризуючи стан суспільної правосвідомості, відмічає наявність різноспрямованості, ідеологічного дисонансу, суперечливості у свідомості та, як наслідок, у правосвідомості громадян. Юрист-практик, озброєний знанням основних філософських принципів може у межах своєї індивідуальної правничої діяльності впливати на людське буття, на правову дійсність та долати негативні наслідки відсутності належної уваги до процесу формування правосвідомості суспільства як формуючого чинника державотворення.

Філософія права як особлива галузь пізнання допомагає встановити, що правосвідомість суспільства відображає правове буття, систему правових відносин та правову реальність, які за своєю сутністю спрямовані на процес розбудови держави та правової культури сучасного українського суспільства.

Халапсіс Олексій Владиславович
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РІД ТА PATRIA ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ РИМСЬКОЇ ІДЕЇ

Стародавні римляни надавали великого значення роду і сімейній ієрархії. Батько мав повне панування над своїми дітьми, включаючи право життя і смерті. Едвард Гібон писав: «На форумі, в сенаті або в таборі дорослий син римського громадянина користувався публічними і особистими правами *людини*, а в будинку свого батька він був не більше як *річчю*, що належить в силу закону до одного розряду з рухомістю, рогатою худобою і рабами, яких норавливий власник міг відчужувати або знищувати, не наражаючись за це на відповідальність ні перед яким земним судилищем... Ані вік, ані ранг, ані консульське звання, ані почесні тріумфи не знімали з самого знаменитого громадянина уз синівської покори; його власне потомство входило до складу сім'ї їх загального предку, а усиновлення давало не менш священні і не менш суворі права, ніж ті, які були засновані на походженні» [1, с. 41-42]. Поступово влада глави роду обмежувалася, але відгомони цієї традиції зустрічаються і за часів імперії.

Смерть окремої людини була природним фактом, однак згасання цілого роду сприймалося як трагедія. Тому було вжито заходів, щоб зі смертю членів роду або їх бездітністю не припинявся сам рід. По-перше, усиновлення в Римі практикувалося не тільки (і навіть — не стільки) по відношенню до ді-

тей, але й по відношенню до дорослих і повнолітніх громадян. По-друге, усиновлений ставав не просто законним спадкоємцем свого названого батька, але також отримував права і наділявся обов'язками того роду, в який він таким чином інкорпорувався. Людина незнатного походження автоматично ставала знатною в разі, якщо її усиновитель сам був з аристократії; бували й такі випадки, коли багаті плебеї всиновлювали збіднілих патриціїв, що для останніх означало відмову від патриціанського статусу і перехід в розряд плебеїв.

Коли з другої половини I століття до н.е. почала вибудовуватися нова політична модель, інститут усиновлення зіграв в цьому процесі особливу роль. Гай Юлій Цезар усиновив Гая Октавія Фуріна (який став через факт свого усиновлення Гаєм Юлієм Цезарем Октавіаном; Октавіан означало виходець з роду Октавіїв), якому довелося зіграти таку значну роль у римській історії. Вже отримавши фактично необмежену владу, Октавіан Август постійно підкреслював, що він — син божественного Юлія. Август, в свою чергу, усиновив Тиберія (сина своєї дружини Лівії Друзілли), який і став його спадкоємцем; та ж ситуація повторилася і з Клавдієм, який усиновив свого пасинка Нерона (сина Агрипини Старшої) і т.ін.

Тиберій і Нерон були родичами своїх попередників суто умовно, але через усиновлення вважалися законними наступниками. Проте, вже попередня традиція усиновлення відкрила можливість *духовної* спадкоємності, яка поступово утвердилася в Римі. Іншими словами, якщо традиційні монархічні суспільства в тій чи іншій формі базувалися на переконанні в сакральності *крові* правителя, то в Римі в основу було покладено уявлення про духовну спадкоємність; до кінця існування Римської імперії її вожді вважалися духовними спадкоємцями Юлія Цезаря і Октавіана Августа, не будучи навіть формально (хоча б через усиновлення) їх нащадками.

Особливе значення для римського політичного світогляду мав титул «батька батьківщини» (*pater patriae*). Першим його удостоївся Цицерон після придушення змови Катіліни. «Коли Катон назвав його батьком батьківщини, — писав Аппіан, — народ вітав це криками. Деякі вважають, що таке благоговіння, розпочавшись з Цицерона, перейшло на кращих з теперішніх імператорів. Бо, хоча вони і царюють, але титул батька батьківщини дається їм не відразу разом з іншими титулами, але лише з плином часу і з великими труднощами, як найвище визнання їх подвигів» [2, р. 243]. У цьому титулі було відсилання до духовних імперативів римської громади, зокрема — до уявлення про рід і родоначальника. Сам по собі цей титул не давав жодних додаткових переваг імператорам, але він виступав символом того, що його носій визнається духовним главою всіх римлян.

В імператорському Римі концепція *pater patriae* передбачала щедрість і милосердя імператора по відношенню до громадян. Вона вплинула й на юдео-християнську традицію. Так, Младен Попович виявляє віддзеркалення імперської ідеології Риму в осмисленні Йосипом Флавієм Бога як Отця [4, р.

194-196], а Діана Чен знаходить разючу подібність між сприйняттям римлянами Августа як батька батьківщини і інтерпретацією Бога як Отця в Євангелії від Луки і в Діях апостолів [3].

Отже, для стародавнього Риму поняття «рід», «родоначальник», «батько» були тим сакральним фундаментом, на якому вибудовувалися не лише духовні, а й політичні смисли. Ці «язичницькі» інтенції були переосмислені християнством, де «рід» розрісся до (потенційно) всього людства, а шанування батька римського народу замінилося на шанування Отця Небесного.

1. Гиббон Э. Закат и падение Римской империи. Т. 5. Москва: ТЕРРА–Книжный клуб, 2008. 592 с.

2. Appian. Roman History. Translated by H. White. Vol. III. Loeb Classical Library. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1964. 565 p.

3. Chen D. G. God as Father in Luke-Acts. New York: Peter Lang, 2005. 294 p.

4. Popović M. God the Father in Flavius Josephus. In *The Divine Father: Religious and Philosophical Concepts of Divine Parenthood in Antiquity*, edited by F. Albrecht and R. Feldmeier. Leiden: Brill, 2014. P. 181-197.

Астахов Володимир Антонович,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Придніпровська державна академія
фізичної культури і спорту)

Скрипченко Олександр Тарасович,
викладач
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

МІЖНАРОДНІ СПОРТИВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОДНИХ ВИДІВ СПОРТУ В СИСТЕМІ ОЛІМПІЙСЬКОГО ПРАВА

Олімпійське право (ОП) - одна з найважливіших структур сучасного міжнародного права - включає норми як міжнародного публічного права, що регулює міждержавні відносини, так і міжнародного приватного права, що охоплює відносини між приватними особами – організаціями і громадянами різної державної приналежності [1].

Олімпійське право об'єднує норми міжнародного права і національного законодавства, що регулює спортивні правовідносини міжнародного характеру. Внутрішнє законодавство кожної країни, в тій чи іншій мірі зачіпає питання міжнародного олімпійського руху, повинно сприяти зміцненню міжнародного спортивного правопорядку. Крім того, ОП тісно взаємодіє з іншими нормативними комплексами в регулюванні міжнародних і внутрішньо державних спортивних відносин.